

Z kroniki Instytutu Zachodniego

WALNE ZEBRANIE CZŁONKÓW INSTYTUTU ZACHODNIEGO

Dnia 27 marca 1965 r. w Sali Czerwonej Pałacu Działyńskich w Poznaniu przy Starym Rynku odbyło się Walne Zebranie Członków Instytutu Zachodniego. Porządek dzienny zebrania przedstawiał się następująco:

1. Zagajenie i wybór przewodniczącego Walnego Zebrania.
2. Odczytanie protokołu Walnego Zebrania z dnia 4 kwietnia 1964 r.
3. Sprawozdanie Kuratorium, Rady Naukowej oraz Dyrekcji z działalności za rok 1964.
4. Sprawozdanie finansowe za rok 1964.
5. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej.
6. Plan naukowy i wydawniczy oraz preliminarz budżetowy za rok 1965.
7. Dyskusja nad sprawozdaniami.
8. Powzięcie uchwały o udzielenie Dyrekcji IZ absolutorium za działalność okresu sprawozdawczego i zatwierdzenie planu pracy i preliminarza.
9. Powołanie członków honorowych IZ.
10. Powołanie nowych członków IZ.
11. Powołanie Kuratorium IZ.
12. Wybór Komisji Rewizyjnej IZ.

1) Zebranie otworzył o godz. 10⁰⁰ przewodniczący Rady Naukowej IZ prof. dr G. Labuda, usprawiedliwiając zarazem nieobecność przewodniczącego Kuratorium IZ prof. dra K. Piwarskiego. Następnie zabrał głos p.o. dyrektora IZ, prof. dr Z. Kaczmarczyk, proponując powierzenie funkcji przewodniczącego zebrania prof. drowi G. Labudzie, a sekretarzy zebrania — mgrowi Józefowi Muszyńskiemu i mgrowi Tadeuszowi Wróblewskiemu.

Z kolei prof. Labuda powitał przedstawiciela I Wydziału PAN — prof. dra T. Cieślaka oraz kierownika Wydziału Oświaty i Nauki KW PZPR w Poznaniu — mgra R. Jezierskiego.

We wspomnieniu pośmiertnym prof. Labuda omówił sylwetkę niedawno zmarłego prof. dra Tadeusza Lehra-Splawińskiego, który przez wiele lat ściśle współpracował z IZ, m. in. jako prezes Kuratorium. W IZ wydano szereg prac prof. Lehra-Splawińskiego stanowiących istotny wkład do dorobku Instytutu. W okresie sprawozdawczym zmarł również prof. dr Roman Grodecki, znakomity historyk i wydawca tekstów źródłowych (m. in. *Księgi Henrykowskiej*, wydanej przez IZ). Zebrani uczcili chwilą milczenia pamięć zmarłych.

Celem rozpatrzenia kilku wniosków, przewodniczący zebrania zaproponował następujący skład Komisji Matki: prof. dr B. Leśnodorski, doc. W. Markiewicz, doc. T. Puchalski. Uczestnicy zatwierdzili jednomyślnie proponowany skład komisji.

2) Na wniosek przewodniczącego zebrania przyjęli protokół z Walnego Zebrania z dnia 2 kwietnia 1964 r., ogłoszony w „Przeglądzie Zachodnim” nr 2/1964.

3) Ponieważ sprawozdanie władz Instytutu Zachodniego (Kuratorium, Rady

Naukowej i Dyrekcji) z działalności naukowej, wydawniczej i organizacyjnej IZ w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 1964 r. wydane zostało w osobnej broszurze i przekazane członkom IZ przed Walnym Zebraniem, postanowiono nie odczytywać ogłoszonych tam sprawozdań.

Z kolei zabrał głos p. o. dyrektora IZ prof. dr Z. Kaczmarczyk, przedstawiając sprawozdanie z działalności Instytutu w r. 1964.

Sprawozdanie z działalności Instytutu Zachodniego

Rok 1964 zamyka dwudziestoletni okres działalności Instytutu Zachodniego w służbie nauki i ważnych interesów państwa i narodu. Nie jestem w stanie przedstawić szczegółowo wielokierunkową działalność IZ w minionym roku. Rozdane wszystkim członkom sprawozdanie Władz IZ uwalnia mnie od zajmowania się w tej chwili szczegółami.

Pragnę więc ograniczyć się jedynie do podkreślenia najważniejszych rysów tej działalności, zwłaszcza takich, które rzutują na dalszy bieg prac naukowych i organizacyjnych IZ.

Przed wszystkim należałoby się zastanowić nad tym, jak przedstawia się stan badań w IZ oraz ich stosunek do współczesności i jej potrzeb. Działalność naukowa IZ w 1964 r. była kontynuacją założeń, które w zasadniczych rysach wypracowane zostały w r. 1956, a więc u początku drugiej fazy działalności IZ. O ile pierwsza faza z lat 1945—1955 stała przede wszystkim pod znakiem problematyki Ziemi Zachodnich, a w problematyce tej dominowała historia, to drugą fazę charakteryzuje stała dążność do coraz szerszego traktowania problematyki niemieckiej, jako coraz ważniejszej.

Działalność IZ w r. 1964 była kontynuacją założeń, które w ramach ogólnych tendencji wyżej wspomnianych, wypracowane zostały w ciągu ostatnich kilku lat i opierały się na długofalowym planie badań naukowych. Plan ten oczywiście z roku na rok ulegał pewnym korekturom, co wynikało ze stosunku prowadzonych badań do współczesności, do jej potrzeb bieżących i przyszłych. Była to zresztą charakterystyczna cecha prac IZ od początku jego istnienia. Stąd problematyka Ziemi Zachodnich, tak ważna jeszcze kilka lat temu, stała się wobec głębszych procesów integracyjnych, jakie na tych obszarach się dokonały, przedmiotem badań tak rozlicznych instytutów naukowych i katedr, że w planach badawczych IZ mogła zejść na dalsze pozycje. Instytut ograniczył się w tym zakresie w zasadzie tylko do tematów ogólnych, syntetycznych, obejmujących całość Ziemi Zachodnich. Zainteresowanie Ziemi Zachodnimi nie zniknęło więc z planów badawczych IZ, ale zostało ograniczone do pewnego wystarczającego minimum. Zainteresowanie Ziemi Zachodnimi znajduje nadal swe odbicie w pracach IZ, zwłaszcza że bieżący rok 1965 jest przecież rokiem XX-lecia ich powrotu do Polski. Ujawnia się to nie tylko w planie badawczym, ale przede wszystkim w planie wydawniczym i to zarówno zeszłorocznym, jak i na 1965 r.

Niemniej w bieżącej tematyce badawczej już w 1964 r. dominowała przede wszystkim tematyka niemiecka, dotycząca integracji europejskiej w powiązaniu z problemem niemieckim, dotycząca Niemieckiej Republiki Demokratycznej i Niemieckiej Republiki Federalnej, historii Niemiec i stosunków polsko-niemieckich. Nie trzeba dodawać, że jest to tematyka jak najbardziej aktualna, ważna dla naszej dalszej przyszłości. Tematyka ta opracowywana przez wszystkie zakłady i pracownie IZ, pogłębianą przez przedstawicieli ekonomii, geografii, historii, prawa, socjologii i kultury, dotyczy przede wszystkim współczesności i służy chwili bieżącej. Udział historyków w tych badaniach ogranicza się przede wszystkim do historii najnowszej wieku XX, a w tych granicach chronologicznych

opracowanie idzie szerokim frontem, przesuując się coraz bardziej w kierunku studiów nad okresem powojennym.

Owocowanie nowej tematyki zauważyć można przede wszystkim w czasopiśmie, tj. w „Przeglądzie Zachodnim” i „Polish Western Affairs”, jak również w niektórych pozycjach książkowych. W przyszłości, w miarę realizowania planu badawczego, tematyka ta będzie coraz więcej dominować w wydawnictwach Instytutu Zachodniego.

Obok badań i ich wyników podstawową troską Dyrekcji IZ w ubiegłym roku była sprawa rozwoju kadry naukowej, a zwłaszcza podnoszenia jej poziomu przez zdobywanie wyższych kwalifikacji. Wielką pomoc okazała tu Rada Naukowa IZ. W ten sposób Instytut Zachodni posiada już obecnie wyspecjalizowaną i stałą kadrę pracowników naukowych w postaci 6 samodzielnych pracowników nauki i 20 pomocniczych pracowników naukowo-badawczych. Na skutek starań, rozpoczętych jeszcze w zeszłym roku, grono samodzielnych pracowników naukowo-badawczych powiększyło się niedawno o dalsze 2 osoby. W ten sposób Instytut Zachodni obecnie dysponuje już 8 samodzielnymi pracownikami naukowo-badawczymi i 19 pomocniczymi. Pozwala to z optymizmem patrzeć w najbliższą przyszłość krzepnięcia i dojrzwiania kadry naukowej IZ.

Dużą rolę w realizacji programu badań i podnoszenia kwalifikacji naukowych posiadają miesięczne zebrania naukowe, które omawiały kolejno problematykę badawczą poszczególnych pracowni naukowych. Pozwalało to nie tylko na większe skoordynowanie badań, ale przyczyniło się do zespolenia całej kadry naukowej IZ w jeden kolektyw badawczy, poświęcający się przy pomocy różnych metod, właściwych danym dyscyplinom, rozwiązywaniu tej samej problematyki. Organizacja pracowni i zakładów w zasadzie nie uległa większym zmianom. W dalszym ciągu nie mogliśmy niestety zapewnić właściwego kierownictwa Pracowni Prawa Międzynarodowego. Uległa też likwidacji Pracownia Bibliograficzna, ponieważ stałe jej prowadzenie okazało się dla celów IZ zbędne.

Ważnym zagadnieniem nie tylko dla rozwoju kadry naukowej, ale i dla pogłębienia prac badawczych było zagadnienie uzyskania niezbędnej ilości naukowych staży zagranicznych. Niestety, mimo usilnych starań nie udało się — jak dotąd — uzyskać dla IZ potrzebną ich ilość. Pewne osiągnięcia możemy jedynie zanotować na odcinku wyjazdów do krajów socjalistycznych. Nie może to nas jednak zadowalać z uwagi na to, że problematyka badawcza IZ koncentruje się coraz więcej na sprawach Niemiec zachodnich i Europy zachodniej. Pozytywne wyniki osiągnięte w r. 1964 dotyczą przede wszystkim Niemieckiej Republiki Demokratycznej. W wyniku umowy z Instytutem Historii Niemiec Uniwersytetu im. Humboldta w Berlinie uzyskano w 1964 r. bezdewizową wymianę stażystów w ramach 30 dni rocznie. Ponieważ IZ posiadał już podobną umowę z *Abteilung für Geschichte der Imperialistischen Ostforschung* tegoż Uniwersytetu, jesteśmy zatem w stanie zapewnić wyjazd naszym pracownikom na 60 dni w roku do NRD. Sfinalizowano też w ubiegłym roku wymianę pracowników z Instytutem Słowianoznawstwa Akademii Nauk ZSRR. W ten sposób już w styczniu bieżącego roku mogło 2 naszych pracowników wyjechać na miesięczne stypendia do Moskwy. Przedmiotem dalszych starań Dyrekcji IZ u odpowiednich władz będzie musiało być uzyskanie przede wszystkim stażów naukowych w krajach kapitalistycznych. Jest to niezbędne z uwagi na tematykę prowadzonych aktualnie badań.

Z poważnych osiągnięć IZ w ubiegłym roku należy podkreślić stale zacieśniające się kontakty z nauką radziecką, a w szczególności z Instytutem Słowianoznawstwa w Moskwie. Pozwoliło to m. in. na zorganizowanie przez IZ w maju zeszłego roku sesji naukowej, w której obok uczonych radzieckich brali również udział naukowcy z NRD i Czechosłowacji. W r. 1965 jest przewidziana podobna

sesja, dotycząca zagadnień niemieckich. Będzie ona zorganizowana przez stronę radziecką w Moskwie.

Poważne zmiany nastąpiły również pod koniec 1964 r. w stosunku do czasopisma „Polish Western Affairs”, które w zasadzie redagowane dla czytelnika anglosaskiego, spełniało coraz pożyteczniejszą rolę w propagowaniu polskiej myśli naukowej na Zachodzie. Podjęta bowiem została decyzja o wydawaniu „PWA”, począwszy od drugiej połowy 1965 r., również w wersji francuskiej. W ten sposób zwiększył się znacznie krąg oddziaływania tego czasopisma nie tylko na Francję, ale i na wszystkie kraje znające język francuski. To dwukrotne powiększenie rozmiarów „PWA” nakłada oczywiście na IZ bardzo poważne obowiązki i zwiększenia wysiłku. „PWA” stało się ponadto organem Instytutu Zachodniego, podczas gdy dotychczas było firmowane przez wszystkie instytuty zachodnie. Łączy się to m. in. ze zmianą profilu tematycznego czasopisma. Będzie ono odpowiadać najbardziej aktualnym zainteresowaniom IZ w zakresie badań nad procesami gospodarczymi, politycznymi, społecznymi i kulturalnymi współczesnych krajów imperialistycznych, w tym szczególnie NRF i krajów Europy zachodniej. W ten sposób głos nauki polskiej, polskich badaczy, będzie mógł wyraźnie reprezentować na łamach tego czasopisma stan wiedzy i ocen, dotyczących wspomnianej wyżej problematyki.

Jest to wyrazem zarysowujących się pod koniec 1964 r. dalszych perspektyw rozwojowych IZ w zakresie tematyki badawczej. Liczne sugestie oraz konkretne zamówienia społeczne, wychodzące m. in. z potrzeb nauki polskiej, reprezentowanej przez Polską Akademię Nauk, wskazały na konieczność zainteresowania się przez IZ szeroką problematyką współczesnego imperializmu. W problematyce tej tkwią przecież prowadzone dotąd przez IZ badania nad NRF i zachodnio-europejską integracją. Będzie to oczywiście wymagało w przyszłości dalszych korektur w planie badawczym oraz dokonania w nim przesunięć i zmobilizowania odpowiednich sił. W zakresie badań nad współczesnym imperializmem światowym IZ stał się z upoważnienia Wydziału I PAN tzw. instytutem wiodącym. W grudniu 1964 r. został przy IZ utworzony ośrodek współpracy w zakresie badań nad współczesnym imperializmem. Jest to zaszczytny, ale zarazem poważny obowiązek, nałożony na IZ.

Instytut Zachodni przykładał również w dalszym ciągu dużo wagi do pracy w Komisji Koordynacyjnej Instytutów Ziemi Zachodnich uważając, że jest ona pożyteczna i powinna być w dalszym ciągu kontynuowana dla dobra wszystkich zorganizowanych w niej instytutów. To samo można powiedzieć o pracy Komisji Koordynacyjnej Badań Niemcoznawczych, istniejącej przy PISM, w której przedstawiciele IZ odgrywają poważną rolę.

Osiągnięcia uzyskane przez IZ w 1964 r. oraz zarysowujące się dalsze pozytywne możliwości rozwojowe świadczą o tym, że kierownictwo IZ oraz wszyscy pracownicy dokładali wiele starań i wysiłków, aby prace w IZ prowadzić w sposób najwłaściwszy i odpowiadający potrzebom nauki polskiej oraz naszego Państwa Ludowego.

4) Sprawozdanie finansowe za 1964 r. złożył dyrektor administracyjny IZ — mgr Henryk Naskrent.

5) Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej za 1964 r., pracującej w składzie: doc. Z. Janowicz, doc. S. Kubiak, doc. K. Skubiszewski i doc. K. Ślaski, odczytał doc. S. Kubiak. Komisja Rewizyjna stwierdziła, że większość zaleceń wysuniętych w protokole z dnia 15 II 1964 r. zostało przez Dyрекcję zrealizowanych. Skonstatowano jedynie, że *Górny Śląsk* nie został dotychczas rozprawdany, jak również nie w pełni zadowalająco została rozwiązana kwestia składek członkowskich. Komisja przedstawiła nowe zalecenia, a mianowicie: postulat definitywnego rozprawdania publikacji *Górny Śląsk*, załatwienie kwestii pobierania

składek członkowskich i terminowego ukazywania się „Przeglądu Zachodniego”. Komisja stwierdziła poza tym prawidłową realizację planu wydawniczego. W związku ze zmianą podstaw prawnych dysponowania funduszem bezosobowym, Komisja Rewizyjna stwierdziła, że obecne umowy o prace zlecone są zawarte prawidłowo.

Komisja Rewizyjna, po szczegółowym zbadaniu działalności finansowej i wydawniczej Instytutu, postanowiła przedłożyć Walnemu Zebraniu Członków IZ wniosek o udzielenie Dyrekcji IZ absolutorium z działalności za 1964 r.

6) Plan naukowy na 1965 r. przedstawił sekretarz naukowy IZ — dr Z. Nowak. Obecne założenia planu naukowego stanowią kontynuację wytycznych z 1964 r., które koncentrowały się na następującej problematyce: 1) Integracja europejska a problem niemiecki, 2) NRF, 3) NRD, 4) Historia Niemiec i stosunki polsko-niemieckie, 5) Ziemie Zachodnie.

Powyższy profil naukowy został zaplanowany na okres dłuższy i ewentualne zmiany nie będą dotyczyć jego podstawowych założeń. Przechodząc do bliższego scharakteryzowania tematów badawczych, dr Nowak zwrócił uwagę na fakt, że ilość zagadnień badawczych na 1965 r. zmniejszyła się do liczby 42 tematów w stosunku do 60 opracowanych w 1964 r. To zmniejszenie liczby tematów jest wyrazem tendencji opracowywania w roku bieżącym tylko istotnych procesów — politycznie ważnych. Trzeba również podkreślić, iż wykaz tej tematyki obejmuje tylko warsztat pracowników etatowych, a pomija prowadzone prace zlecone. Dla zilustrowania różnic między planem ubiegłorocznym a obecnym, dr Nowak przedstawił następujące zestawienie (w procentach):

	1964	1965
1 i 2 grupa tematów	45	46
3 " "	7	2
4 " "	32	38
5 " "	16	14

Następnie referent wskazał na kilka prac będących odbiciem tego planu, a których ukończenie przewiduje się w bieżącym roku. Są to prace: J. Krasuskiego, *Europa Zachodnia 1945—1949*; J. Rachockiego, *Idea „partnerstwa socjalnego” i jej wyraz w ustawodawstwie pracy i doktrynie prawnej w NRF*; monografia pt. *Poznań pod okupacją hitlerowską*. Natomiast w roku przyszłym planuje się ukończenie zbiorowej monografii o nauce na Ziemach Zachodnich.

Cechą charakterystyczną obecnego planu badawczego jest stabilizacja tematyki oraz po raz pierwszy włączenie do niego Archiwum Prasowego i Biblioteki IZ.

Plan wydawniczy na 1965 r. został zreferowany przez wicedyrektora IZ, doc. W. Markiewicza, który na wstępie swojej wypowiedzi zwrócił uwagę, że przestawienie się na badanie imperializmu nie znalazło jeszcze odbicia w planie wydawniczym na 1965 r. Dopiero w 1966 r. profil wydawniczy ulegnie pewnym zmianom związanym z uwzględnieniem prac o imperializmie. Również wzajemny stosunek liczby publikacji z poszczególnych grup tematycznych nie ulegnie w 1965 r. zmianie. I tak: ukażą się 3 prace historyczne, 5 prac z dziedziny socjologii i geografii oraz 4 prace poświęcone zagadnieniom Niemiec współczesnych. Nadal podtrzymać się będzie tradycja wydawania prac zbiorowych. Wobec wydanych 4 w 1964 r., w 1965 r. planuje się 3 prace tego typu. W zakończeniu swego wystąpienia doc. W. Markiewicz podkreślił, iż działalność wydawnicza IZ jest ograniczona względami finansowymi, które zmuszają Dyrekcję do poszukiwania dodatkowych dotacji.

Preliminarz budżetowy na rok 1965 przedstawił dyrektor administracyjny IZ — mgr H. Naskrent.

7) Po przerwie przewodniczący zebrania otworzył dyskusję nad sprawozdaniami.

Prof. dr Henryk Batowski poruszył problem stażów zagranicznych dla pracowników naukowych IZ, przedstawiając propozycje nawiązania bezpośrednich kontaktów z Instytutem Polityki Międzynarodowej i Ekonomii ČS AV w Pradze oraz jugosłowiańskim Instytutem Nauk Społecznych w Belgradzie. Natomiast, jeśli chodzi o kontakty z ośrodkami naukowymi w krajach kapitalistycznych, to dyskutant podkreśla, że główną przeszkodę w ich nawiązaniu stanowią względy finansowe. Wskazuje przy tym na placówki szczególnie zainteresowane współpracą z IZ, do których podróż może być pokryta w polskiej walucie: *Österreichisches Institut für Ost- und Südosteuropa* w Wiedniu oraz Instytut Stosunków Międzynarodowych w Genewie związane z fundacją Carnegie.

Z kolei dyskutant skoncentrował się na omówieniu wydawnictw obcojęzycznych IZ, wskazując na potrzebę wydawania co najmniej raz do roku zeszytu „PWA” w j. hiszpańskim. Jest to tym bardziej ważne, że na kręgi naukowe Ameryki Łacińskiej w poważnym stopniu oddziałują zachodniemieckie ośrodki rewizjonistyczne.

Na zakończenie swego wystąpienia prof. Batowski zwrócił uwagę na konieczność zamieszczania w wydawnictwach IZ indeksów, których brak poważnie obniża wartość publikacji.

Red. Jan Zaborowski stwierdza, że sprawa przedawnienia zbrodni hitlerowskich zwróciła uwagę opinii publicznej na kwestię badań naukowych dziejów okupacji. Stan tych badań jest niezadowolający mimo wydania *Documenta Occupationis*. Kwestia uporządkowania zbiorów archiwalnych dotyczących okupacji hitlerowskiej jest sprawą wręcz palącą. Tak np. w archiwum w Poczdamie znajduje się szereg zespołów dotyczących Polski, które nie zostały dotychczas ani przejrane, ani zinwentaryzowane. Podobnie ma się sprawa w Krakowie oraz innych archiwach polskich. Stan taki — zdaniem dyskutanta — jest wynikiem m. in. braku zainteresowania ze strony badaczy tego okresu.

Omawiając szerzej problem przedawnienia mówca stwierdza, że już 9 lat temu zlikwidowano w NRF, poprzez anulowanie Ustawy nr 1 o karaniu zbrodniarzy wojennych, pojęcie zbrodni hitlerowskiej. Zainteresowanie publicystyki tymi zagadnieniami stwarza konieczność sięgnięcia do naukowych opracowań okresu okupacji. Tymczasem liczba tych prac stale jeszcze jest niedostateczna.

Mgr Włodzimierz Głowacki, nawiązując do wypowiedzi red. Zaborowskiego, wskazał na konieczność opracowania do 1969 r. jak największej ilości dokumentów okupacyjnych.

Dyskutant podkreśla, iż przewaga prac historycznych w pierwszych latach działalności Instytutu była wyrazem zapotrzebowania chwili. Uzasadnione to zjawisko nie stanowiło wówczas zawężenia profilu pracy. Dyskusję zaś może wywołać fakt, że mimo tak silnego podkreślenia konieczności podjęcia badań nad imperializmem, nie znalazło to odbicia w planie naukowym i wydawniczym IZ.

Jako mankament, dostarczonego członkom IZ sprawozdania władz IZ uznaje dyskutant pominięcie sprawozdania finansowego i Komisji Rewizyjnej. Sprawozdanie wykazuje jednak, że IZ jest placówką naukową znajdującą się na czele ośrodków badawczych tego typu i we właściwy sposób realizuje postawione przed sobą cele statutowe i program badań. Przechodząc do problemów organizacyjnych Instytutu mgr Głowacki stwierdza, że w sprawozdaniu pominięto dość istotne szczegóły dotyczące zmian personalnych w składzie Dyrekcji IZ.

Omawiając nowe akcenty w polityce zagranicznej NRF, dyskutant zwrócił uwagę, że jej koncepcje polityki wschodniej opierają się na rzekomym przeświadczeniu o nieufności społeczeństwa polskiego do ZSRR i rzekomej wro-

gości do ustroju, stąd konieczność przeciwstawiania się w pracach IZ tego rodzaju tendencjom.

Prof. dr Adam Vetulani postulował, by dla orientacji co do poczytności wydawnictw IZ przeprowadzono ankietę czytelniczą, która powinna objąć również prace obcojęzyczne. Dla spopularyzowania publikacji IZ należałoby nawiązać kontakt z poważnymi czasopismami naukowymi za granicą, a które ewentualnie mogłyby drukować wkładki z pracami IZ. Dyskutant prosi o wyjaśnienie szeregu interesujących go kwestii jak: czy likwidacja sekcji bibliograficznej nie spowoduje uszczerbku dla bibliografii polskiej, na czym polega współpraca IZ z Instytutem Słowianoznawstwa w Moskwie, co jest przyczyną wysokich kosztów administracyjnych i czy podjęcie badań nad imperializmem pociągnie za sobą reorganizację kadry naukowej.

Doc. Kazimierz Ślaski zaproponował, aby przewidzianą w budżecie na rok 1965 r. sumę 30 tys. zł na finansowanie badań podstawowych wydawnictw zwiększyć.

Prof. dr Bogusław Leśnodorski poparł myśl wydawania prac IZ z indeksami. Podjęcie badań nad imperializmem światowym stanowi dla IZ okazję nawiązania do problematyki historycznej i międzynarodowej szerszej niż to miało miejsce dotychczas. Częściową winę za trudności związane z wysyłaniem pracowników naukowych za granicę ponosi również PAN, która zbyt mało wagi przywiązuje do znaczenia tego rodzaju kontaktów.

W czasopismach zagranicznych prace polskie mogłyby być umieszczane na zasadzie wzajemności. Jednym z takich zagadnień, które powinno być opracowane i przedstawione czytelnikowi zagranicznemu jest spopularyzowanie polskiego punktu widzenia na tzw. transfer. Aby dotrzeć bliżej do czytelnika zagranicznego, IZ winien podwyższyć nakład i ilość wydawnictw obcojęzycznych. Niektóre prace powinny wręcz ukazywać się tylko w językach obcych. „PWA” winno publikować również artykuły dotyczące najszerszej pojętej kultury i myśli polskiej.

Dyskutant proponuje wyrażenie podziękowania prof. dr. M. Szanieckiemu za jego wkład w rozwój Instytutu.

Prof. dr Tadeusz Cieślak podkreślił, iż IZ jako pierwsza placówka naukowa spoza Warszawy spełnia tzw. wiodącą rolę w zakresie badań nad współczesnym imperializmem. W związku z tym koncepcje działalności IZ mogą być różnorodne. Jednak wykrystalizowanie się konsekwentnego profilu badawczego i organizacyjnego zajmie jeszcze nieco czasu.

Doniosłość prac i wyników badawczych IZ nabiera szczególnie ważkiej wymowy w okresie obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego. Bowiern dorobek naukowy IZ w dziedzinie badań nad historią Polski jest wyjątkowo cenny i rozległy. Uwidacznia się to również w inicjowaniu i patronacie nad szeregiem przedsięwzięć naukowo-badawczych realizowanych w Polsce.

Rozwój IZ jest przykładem właściwie pojmowanego i konsekwentnie realizowanego programu uwzględniającego zawsze społeczne zapotrzebowanie.

Przechodząc do omówienia szczególnych problemów działalności IZ, dyskutant zwrócił uwagę na fakt, iż wydawnictwa IZ — jak wykazuje analiza odbioru polskich publikacji za granicą — nie spotykają się tam z takim oddźwiękiem, jakiego należało oczekiwać.

Nawiązując do spraw organizacyjnych, dyskutant zaznaczył, że istnieją dysproporcje w zakresie działalności poszczególnych pracowników. Rola IZ jako placówki wiodącej w badaniach nad imperializmem nie została też jeszcze całkowicie spreycyzowana. Odnośnie do rezygnacji prof. Szanieckiego z zajmowanego stanowiska dyskutant doceniając zasługi prof. Szanieckiego stwierdził, że sprawa ta rozwiązana została właściwie.

Prof. dr Karol Marian Pospieszalski wskazał na trudności, jakie napotyka się w rozwijaniu badań nad okresem okupacji hitlerowskiej i zalicza do nich m. in. względy finansowe. W ośrodku poznańskim, mimo napotykaných przeszkód, powstały ostatnio prace będące odpowiedzią na rosnące zapotrzebowanie społeczne w tym zakresie. Są to opracowania: E. Serwańskiego, *Zycie w powstańczej Warszawie*; S. Nawrockiego, *Hitlerowski Zarząd Wojewódzki w Wielkopolsce. Wrzesień—październik 1939* oraz artykuły B. Bojarskiej.

Doc. dr Roman Lutman wskazał na potrzebę wydania, zwłaszcza dla zagranicy, syntetycznej pracy o zbrodniach hitlerowskich w Polsce. Postulował uczczenie pamięci prof. Wojciechowskiego poprzez zorganizowanie sesji naukowej poświęconej jego twórczości i działalności naukowej.

Prof. dr Jan Wąsicki sugeruje powołanie spośród członków IZ komisji problemowych dla poszczególnych pracowni. Ponownie zwraca uwagę na doniosłość badań okresu okupacji oraz zbrodni hitlerowskich i stwierdza, że IZ mógłby się stać ogólnopolskim koordynatorem tego rodzaju prac.

Na głosy w dyskusji odpowiedział p. o. dyrektora IZ, prof. dr Z. Kaczmarscyk. Stwierdził, że dyskusja dostarczyła ciekawy zestaw materiałów, które zostaną przez władze IZ rozważone. Cenne są zwłaszcza sugestie dotyczące spraw edytorskich i wyjazdów zagranicznych. Trudności finansowe, jakie napotyka IZ, wpływają zasadniczo na politykę wydawniczą i inne aspekty działalności. Te względy oraz stosunkowo szczupła kadra pracowników naukowych pociągają za sobą konieczność selekcji opracowywanych tematów. Zarzut, iż administracja pochłania zbyt wiele funduszy nie jest słuszny, gdyż z 14% budżetu przeznaczzonego na ten cel połowę stanowią koszty czynszu. Mimo iż władze IZ i PAN zabiegają o terminowe płacenie składek przez członków IZ, wielu z nich nie wywiązuje się z tych świadczeń. W zakresie badań nad problemami współczesnego imperializmu nie można jeszcze oczekiwac efektów, gdyż problematykę tę wprowadzono do badań dopiero z końcem ub. r. IZ ma także szereg rozpoczętych prac i przedsięwzięć, które należy ukończyć i traktować jako bazę dla zaplanowanych badań.

Notatka zamieszczona w „Przeglądzie Zachodnim” podaje do publicznej wiadomości powody decyzji prof. Szczanieckiego dotyczące ustąpienia ze stanowiska dyrektora Instytutu Zachodniego.

8) Przewodniczący poddał pod głosowanie następujące wnioski:

1. Wniosek Komisji Rewizyjnej o przyjęcie sprawozdania Komisji oraz udzielenie Dyrekcji IZ absolutorium z działalności za okres od 1 I 1964 do 31 XII 1964.
2. Przyjęcie sprawozdania Dyrekcji IZ z działalności naukowo-badawczej i wydawniczej w okresie sprawozdawczym.
3. Wniosek o zatwierdzenie planów naukowo-wydawniczych na rok 1965.
4. Przyjęcie do zatwierdzającej wiadomości sprawozdania finansowego IZ za rok 1964.
5. Przyjęcie preliminarza budżetowego IZ na rok 1965 z klauzulą, że Kuratorium ma prawo uchwalic poprawki PAN.
6. Wniosek o udzielenie podziękowania prof. M. Szczanieckiemu za jego działalność w IZ.

Wszystkie powyższe wnioski zostały przez zebranych jednomyślnie uchwalone.

9) Przewodniczący zebrania zgłosił wniosek powołania na członków honorowych IZ następujące osoby: prof. J. Czekanowski, prof. J. Kostrzewski, prof. M. Rudnicki i prof. K. Tymieniecki.

Zebrani przyjęli wniosek przez aklamację.

10) Doc. W. Markiewicz, jako przedstawiciel Komisji Matki, na wniosek Kuratorium i Dyrekcji IZ przedstawił następujące kandydatury nowych członków IZ: 1. prof. Burszta Józef (Poznań), 2. doc. Czubiński Antoni (Poznań), 3. dr Grab-

ska Wirginia (Warszawa), 4. prof. Herbst Stanisław (Warszawa), 5. dr Kruczkowski Adam (Warszawa), 6. prof. Łuczak Czesław (Poznań), 7. prof. Łychowski Tadeusz (Warszawa), 8. dr Potocki Stanisław (Gdańsk), 9. prof. Secomski Kazimierz (Warszawa), 10. prof. Zawadzki Sylwester (Warszawa), 11. prof. Zieliński Henryk (Wrocław).

Listę tę zebrani uchwalili jednogłośnie.

11) Doc. W. Markiewicz przedstawił proponowaną przez Komisję Matkę listę nowego Kuratorium w składzie 17 osób, a mianowicie: prof. Remigiusz Bierzanek (Łódź), prof. Józef Burszta (Poznań), prof. Tadeusz Cieślak (Warszawa), prof. Janusz Deresiewicz (Poznań), prof. Henryk Jabłoński (Warszawa), prof. Alfred Jahn (Wrocław), prof. Gerard Labuda (Poznań), prof. Tadeusz Łychowski (Warszawa), prof. Janusz Pajewski (Poznań), prof. Kazimierz Piwarski (Kraków), prof. Stanisław Smoliński (Poznań), prof. Władysław Rusiński (Poznań), prof. Jan Wąsicki (Poznań), doc. Stefan Weyman (Poznań), prof. Antoni Wrzosek (Kraków), prof. Piotr Zaremba (Szczecin) i prof. Stefan Żółkiewski (Warszawa).

Po wyjaśnieniu kwestii formalnych i proceduralnych przez prof. Labudę, lista została przyjęta większością głosów przy 1 wstrzymującym się i 6 przeciwi.

12) Doc. W. Markiewicz odczytał proponowaną listę członków Komisji Rewizyjnej w składzie: dr Gruchman Bohdan, doc. Kubiak Stanisław, mgr Prędko Jan, doc. Puchalski Tadeusz, doc. Zajda Józef.

Lista przyjęta została jednogłośnie.

Doc. R. Lutmann i mgr W. Głowacki zgłosili wnioski o rozpatrzenie przez Dyрекcję IZ możliwości zorganizowania sesji naukowej poświęconej pamięci prof. Wojciechowskiego w 10 rocznicę jego śmierci.

ZEBRANIE JUBILEUSZOWE INSTYTUTU ZACHODNIEGO

Dnia 27 III 1965 r. w Sali Czerwonej Pałacu Działyńskich w Poznaniu odbyło się jubileuszowe zebranie pracowników i członków Instytutu Zachodniego związane z 20 rocznicą założenia Instytutu.

W imieniu Kuratorium IZ uroczystość otworzył prof. J. Pajewski witając: przewodniczącego Prezydium RN m. Poznania — J. Kusiaka, kierownika Wydziału Oświaty i Nauki KW PZPR w Poznaniu — R. Jezierskiego, członka Prezydium WRN — W. Hempowicza, przedstawiciela I Wydziału PAN — prof. T. Cieślaka, konsula generalnego CSRS — J. Kosinera, sekretarza konsulatu ZSRR — Pietuchowa, wicekonsula NRD — H. Fischera, naczelnika MSZ — J. Raczkowski, przedstawiciela WP — pika A. Junitera, przedstawiciela Rady Naczelnej TRZZ — dra C. Pilichowskiego oraz wszystkich zebranych do sali gości.

Z kolei sekretarz naukowy IZ dr Z. Nowak odczytał nadesłane depeche gratulacyjne od: sekretarza KC PZPR — W. Jarosińskiego, ministra spraw zagranicznych PRL — A. Rapackiego, I sekretarza KW PZPR w Poznaniu — J. Szydłaka, sekretarza generalnego PAN — prof. H. Jabłońskiego, wiceministra spraw zagranicznych PRL — J. Winiewicza, dyrektora departamentu MSZ — M. Łobodycza, dyrektora PISM — dra A. Kruczkowskiego, dyrektora Śląskiego Instytutu Naukowego w Katowicach — doc. J. Koraszewskiego, wicedyrektora tegoż Instytutu — dra H. Rechowicza, dyrektora Biblioteki Gdańskiej PAN — doc. M. Pelczara, Rady Naukowej i Dyrekcji Instytutu Bałtyckiego w Gdańsku, sekretarza generalnego Ośrodka Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie — mgra W. Ogrodzińskiego, kierownictwa i zespołu Rozgłośni Poznańskiej, redaktora naczelnego „Głosu Wielkopolskiego” — L. Tokarskiego, Rady Robotniczej i Dyrekcji Drukarni UAM w Poznaniu. Ponadto życzenia nadesłali: prof. W. Antoniewicz z Warszawy, gen. B. Bednarz z WIH, prof. K. Dobrowolski z Krakowa, doc. S. Golachowski z Wrocławia, prof. S. Grabowski z Krakowa, prof.

T. Grygier z Olsztyna, poseł J. Izydorzyczyk z Warszawy, doc. J. Kokot z Katowic, prof. K. Kolańczyk z Poznania, I. Meysnerowa z Poznania, dr K. Pietrzak-Pawłowski z Warszawy, dr M. Pollak z Poznania.

Następnie przemówienia wygłosili przedstawiciele władz i instytucji. Jako pierwszy zabierał głos przedstawiciel Rady Naczelnej TRZZ — dr C. Pili-chowski. Na wstępie swej wypowiedzi mówca złożył życzenia i gratulacje władzom IZ w imieniu RN TRZZ i prof. Kulczyńskiego. Powołując się na starą tradycję polskiej literatury i badań naukowych dotyczących Ziem Zachodnich stwierdził, iż Instytut jest kontynuatorem tej linii od chwili powstania. Ciągłość linii polityczno-naukowej IZ związana była zawsze z zapotrzebowaniem społecznym na materiały naukowe z dziedziny problematyki Ziem Zachodnich i Niemiec współczesnych. Zwracając uwagę na aktualność pracy Instytutu Zachodniego, wobec zaostrzonego kursu rewizjonistycznego w Niemczech zachodnich, mówca podkreślił zasługi pracowników IZ, którzy działalnością swoją przyczyniają się do rozbrojenia tez ośwetowych. Potencjał prac zrealizowanych i kontynuowanych w Instytucie liczyć się będzie w skali nie tylko krajowej, ale i światowej.

Jako przedstawiciel Zachodniej Agencji Prasowej zabrał głos red. W. Zaborowski, wskazując na zbieżność wspólnie obchodzonej rocznicy działalności przez Instytut Zachodni i Zachodnią Agencję Prasową. Obie instytucje łączyły zawsze bliskie kontakty i współpraca, której celem jest zarówno rozszerzanie wiedzy o problemach Ziem Zachodnich i Niemiec współczesnych, jak i polemika z tezami rewizjonistycznymi. Red. Zaborowski złożył życzenia sukcesów i dalszej pomyślnej współpracy między obu bratnimi placówkami.

Zyczenia i gratulacje w imieniu władz Politechniki Poznańskiej złożył następnie prof. J. Węglarz. Rektor UAM prof. G. Labuda złożył gratulacje jako reprezentant dwóch poznańskich placówek naukowych: Uniwersytetu im. A. Mickiewicza i Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Mówca zwrócił uwagę na fakt bliskiej współpracy IZ z PTPN, akcentując przy tym specjalnie aspekt uzupełniania działalności społeczno-politycznej PTPN przez Instytut Zachodni. Instytut współpracuje także blisko z Uniwersytetem — szereg pracowników naukowych Uniwersytetu współdziała w badaniach IZ i odwrotnie — dorobek Instytutu spożytkowywany jest w pracach prowadzonych na UAM.

Następnie przemówienie wygłosił p.o. dyrektora Instytutu Zachodniego prof. dr Z. Kaczmarczyk:

Szanowni Zebrani!

Miesiąc temu, w dn. 27 lutego minęło 20 lat od chwili, kiedy ówczesny premier Edward Osóbka-Morawski zatwierdził istnienie Instytutu Zachodniego. Wyjście z podziemia okupacyjnego, legalna odtąd działalność Instytutu łączy się z tym aktem. Nie sposób nie wspomnieć przy tej okazji osoby prof. Zygmunta Wojciechowskiego, który był autorem memoriału o IZ, złożonego uprzednio, w dn. 13 lutego 1945 r., premierowi.

Historia IZ — jak wiemy — nie zaczęła się jednak w tych dniach. Prehistoria narastania myśli zachodniej, skierowanej ku naszym prastarym Ziemiom Zachodnim, wiąże się z tradycjami naukowymi poznańskiego ośrodka już przed 1939 r. Świadczy o tym działalność takich profesorów jak: Józefa Kostrzewskiego, Stanisława Pawłowskiego, Mikołaja Rudnickiego, Kazimierza Tymienieckiego, Zygmunta Wojciechowskiego i wielu innych. Nie brak było również podobnych postaci i w innych środowiskach naukowych Polski. Przykładem takim jest postać zmarłego niedawno prof. Tadeusza Lehra-Spiawińskiego.

Najazd hitlerowski na Polskę i straszliwa okupacja rozproszyła uczonych poznańskich, pozbawiła ich warsztatów naukowych, ale nie załamała. W ciężkich warunkach na wysiedleniu prowadzili oni nadal w konspiracji swą pracę na-

ukową, wciągając do niej również młodsze siły naukowe. Doszło również na terenie Warszawy i Krakowa do wspólnych planowych prac uczonych poznańskich i uczonych warszawskich oraz krakowskich, głównie w zakresie tematyki stosunków polsko-niemieckich i historii Ziem Zachodnich. Powstawały w ten sposób nowe prace, których rękopisy czekały w ukryciu na zwycięski koniec wojny, który przynieść miał nam nowe granice na zachodzie i nowe uregulowanie problemu Niemiec.

Tworzył się w ten sposób z poczucia aktualnych potrzeb kraju, z poczucia patriotyzmu, poważny zespół badawczy, wyspecjalizowany w problematyce niemieckiej aktualnej, tworzących coraz większy dorobek myśli naukowej.

W ten sposób pod koniec okupacji w grudniu 1944 r. w Milanówku pod Warszawą grupa konspiratorów-naukowców utworzyła podziemny jeszcze wówczas Instytut Zachodni, który siedzibę swą miał mieć w Poznaniu. Stało się to możliwe w kwietniu 1945 r., kiedy tymczasowa siedziba w Milanówku została zlikwidowana, a profesor Zygmunt Wojciechowski przeniósł siedzibę do Poznania.

Nie tu jest miejsce i czas na dokładne omawianie dziejów IZ, chciałbym jedynie przypomnieć najbardziej charakterystyczne rysy dwudziestoletniej działalności tej placówki IZ. Można z grubsza podzielić ją na dwa okresy, pokrywające się z dwoma dziesięcioleciami. Pierwszy okres to lata 1945—1955, drugi to lata 1956—1965. Pierwszy okres łączy się z działalnością ówczesnego dyrektora i założyciela IZ, wybitnego uczonego profesora Zygmunta Wojciechowskiego, którego niezamordowana działalność organizacyjna i myśl twórcza ożywiła IZ w owych czasach.

Jakie wartości trwale, aktualne i dziś tkwią w tych latach, pierwszych latach istnienia IZ. Jest to przede wszystkim myśl o służebnej roli nauki w stosunku do aktualnych potrzeb państwa i społeczeństwa, budzenie w związku z tym w uczonych poczucia odpowiedzialności, służby dla społeczeństwa i nie szczędzenia własnych sił. Trwałą wartością okazała się współpraca przedstawicieli wielu dyscyplin naukowych w ramach jednego instytutu w podejmowaniu wspólnej problematyki, jak również podejmowanie zbiorowych prac wydawniczych. Z tych tradycji czerpie do dziś IZ swe doświadczenia.

Nie tu jest również pora na szczegółową ocenę osiągnięć IZ w pierwszym okresie. Dokonano tego już wcześniej, oceniając dodatnio wkład IZ w przygotowanie dla społeczeństwa pierwszych opracowań z zakresu problematyki polsko-niemieckiej, a szczególnie problematyki Ziem Zachodnich. Książki te i artykuły publikowane w „Przeglądzie Zachodnim” dały pierwszy obraz nowo odzyskanych ziem, ich historii, kultury i związków z macierzą. Na straszliwie nieraz spustoszonych terenach, dopiero zasiedlonych, tradycja ich pierwotnej polskości była jedną z przesłanek słuszności obranej drogi, motywacją powrotu. Stąd też w pierwszym okresie górowała przede wszystkim tematyka historyczna, a „Przegląd Zachodni” był wówczas jednym z najlepszych czasopism historycznych w Polsce. Nie znaczy to oczywiście, aby IZ zajmował się tylko historią, działali tu bowiem również geografowie, prawnicy, językoznawcy, etnografowie. Od listopada 1946 r. istniała też w IZ sekcja zagadnień współczesnych Niemiec, załączek późniejszych zainteresowań tą problematyką.

Postępujące od r. 1953 zacieśnianie agend IZ, jako wynik stabilizacji organizacji nauki polskiej, oraz śmierć prof. Zygmunta Wojciechowskiego zakończyły pierwszy okres.

Drugi okres, okres wysiłków i owocnej działalności dyrektorów: prof. Kazimierza Piwarskiego, prof. Gerarda Labudy i prof. Michała Szczanieckiego wiąże się z odbudową podstaw organizacyjnych, finansowych, kadrowych i planów badawczych IZ w nowej chwili historycznej, stabilizacji socjalizmu w Polsce, zasiedlenia Ziem Zachodnich, ich pełnej odbudowy ekonomicznej i kulturalnej, ich integracji z resztą kraju.

Na czoło zaczęły się wysuwać inne problemy badawcze dla IZ, które w punkcie wyjściowym sformułowane zostały następująco:

1) badanie i informowanie o ogólnych warunkach budownictwa ustroju socjalistycznego, zagospodarowania i integracji Ziem Zachodnich z resztą ziem Polski;

2) badanie i informowanie w szerokim kontekście sytuacji międzynarodowej o postępkach budownictwa ustroju socjalistycznego w Niemieckiej Republice Demokratycznej, o rozwoju postępowych i przeciwwojennych sił w Niemieckiej Republice Federalnej;

3) śledzenie i informowanie we właściwym kontekście historycznym o odradzaniu się nacjonalizmu i militarystyki w Niemieckiej Republice Federalnej oraz zwalczanie tych tendencji na forum międzynarodowym.

W ten sposób szła problematyka, przy zachowaniu w dalszym ciągu jeszcze problemów ZZ, przechyliła się na rzecz studiów nad obu państwami niemieckimi — NRD i NRF. W trakcie układania wieloletnich planów i rocznych planów naukowych niejednokrotnie przychodziło dokonywać w nich korektur. W miarę zmian we współczesnych dziejach świata, poszerzania własnych metod badawczych, pojawiały się nowe potrzeby, rozszerzały się poglądy naukowe. Problematyka Niemiec zachodnich od kilku lat rozpatrywana jest na tle i w powiązaniu z procesem integracji Europy zachodniej, a ostatnio wyłoniła się również konieczność rozszerzenia tego tła na przemiany zachodzące we współczesnych państwach imperialistycznych świata. W tym nowym spojrzeniu, w tej nowo powstałej problematyce badawczej, widzimy dalsze perspektywy rozwojowe IZ.

Obok przemian w zakresie planów badawczych, rozwijała się zawsze w IZ działalność wydawnicza. W ciągu 20 lat IZ wydał 159 książek o objętości prawie 3000 arkuszy, w nakładzie globalnym 465 tys. egzemplarzy. Wydał również prawie 173 zeszyty czasopism z „Przeglądem Zachodnim” na czele o nakładzie 281 tys. egzemplarzy. Razem dorobek wydawniczy IZ wyniósł 746 tys. egzemplarzy nakładów.

Akcja wydawnicza opóźnia się, zwłaszcza w zakresie monografii, w stosunku do planów badawczych — na wyniki naukowe trzeba nieraz czekać szereg lat. Stąd o ile w latach 1945—1956 w zakresie wydawanych książek, proporcje tematyczne kształtowały się w następujący sposób:

Ziemie Zachodnie	—	56 ⁰ / ₀
Niemcy	—	9 ⁰ / ₀
Stosunki polsko-niemieckie	—	28 ⁰ / ₀
Czechosłowacja	—	5 ⁰ / ₀
Reszta	—	2 ⁰ / ₀

to w latach 1956—1964 proporcje te wyglądały w ten sposób:

Ziemie Zachodnie	—	51,6 ⁰ / ₀	(nie wiele spadła)
Niemcy	—	22,5 ⁰ / ₀	(powiększenie)
Stosunki polsko-niemieckie	—	22,5 ⁰ / ₀	(spadek)
Czechosłowacja	—	3,5 ⁰ / ₀	

O wiele szybciej na zmiany w problematyce IZ reagowały czasopisma: „Przegląd Zachodni” i „PWA”. Przykładowo w latach 1960—1964 w zakresie większych artykułów „PZ” sprawom Ziem Zachodnich poświęcone było tylko 18⁰/₀ opracowań, sprawom Niemiec 55⁰/₀, stosunkom polsko-niemieckim — 9⁰/₀, stosunkom z Czechosłowacją — 11⁰/₀. Są to bardzo charakterystyczne cyfry. Świadczą one o tym, że wkrótce należy się spodziewać owocowania nowej problematyki badawczej IZ również w zakresie monografii.

Trwałym dorobkiem IZ, nie tylko dla własnych pracowników, ale dla wszystkich badaczy polskich, jest stale narastająca baza biblioteczno-archiwalna jako rezultat zabiegów wielu pracowników IZ. Biblioteka, wyspecjalizowana

w problematyce IZ, liczy obecnie 36 880 woluminów. Archiwum Prasowe IZ, założone w 1958 r., gromadzi wycinki prasowe dla 800 haseł w 747 segregatorach. Kartoteka osób i instytucji zawiera 8 600 haseł na 12 000 kartek z 40 tys. zapisów. Bibliografia *Deutsches Institut für Zeitgeschichte* liczy ponad 24 000 kart. Archiwum pracowni badania dziejów okupacji hitlerowskiej posiada zbiory liczące 1980 pozycji, głównie dokumentów niemieckich, pamiętników, protokołów itp. Pracownia geograficzna ma w zbiorach 2 729 map oraz kartotekę fotograficzną z Ziemi Zachodnich, liczącą 9 380 zdjęć i negatywów. Oto podstawowe cyfry zbiorów, powstałych w zakresie działalności IZ.

Okres 20-lecia działalności IZ nie kończy dalszego rozwoju, dalszych przemian związanych z chwilą bieżącą, z potrzebami państwa socjalistycznego, jego perspektyw rozwojowych we wciąż zmieniającym się układzie stosunków światowych.

IZ będzie nadal z uwagą śledził zachodzące przemiany, korzystał z dotychczasowych tradycji i dorobku, a zarazem szedł śmiało naprzód, stosując najracjonalniejsze metody badawcze, zajmując się najbardziej kluczową problematyką współczesności, a tą problematyką są na najbliższe lata w dalszym ciągu przede wszystkim sprawy Niemiec, sprawy integracji Europy zachodniej w powiązaniu z przemianami zachodzącymi w NRF, sprawy światowego imperializmu.

Jeżeli IZ spełnia już w pewnej mierze pokładane w nim nadzieje, jeśli zasługuje na słowa uznania, to — obok wysiłku jego kierownictwa, Kuratorium, Rady Naukowej i Dyrekcji — przede wszystkim zasługuje na wszystkie pracowników, pracujących z ofiarnością i oddaniem. To dalej opieka i pomoc władz politycznych i państwowych oraz naukowych, w szczególności Polskiej Akademii Nauk. Wiele zawdzięczamy również życzliwości Ministerstwa Spraw Zagranicznych. To również zrozumienie ze strony gospodarzy miasta, Prezydium Rady Narodowej m. Poznania, któremu zawdzięczamy te piękne gmachy na Starym Rynku, w jakich pracuje teraz IZ. Nie sposób nawet wyliczyć wszystkich, którym IZ zawdzięcza pomoc. Pracujemy rzeczywiście nie w pustce, ale otoczeni życzliwością i zrozumieniem. To pozwala nam patrzeć z optymizmem w przyszłość i zwiększa nasze wysiłki. W nowym, otwierającym się 20-leciu IZ będzie starał się nie zawieść tego zaufania.

Po przemówieniu prof. Z. Kaczmarczyka głos zabrał przewodniczący Prezydium Rady Narodowej miasta Poznania — J. Kusiak. Mówca podkreślił, iż Instytut Zachodni stał się w ciągu 20 lat placówką nierozdzielnie związaną z Poznaniem, bez której trudno sobie wyobrazić całokształt życia kulturalno-naukowego miasta. Prace prowadzone w IZ nadały wysoką rangę badaniom naukowym realizowanym w Poznaniu. Wyrazem wielkiego uznania, jakie żywi społeczeństwo Poznania dla działalności Instytutu Zachodniego, jest przyznanie nagrody naukowej m. Poznania dla zespołu naukowców IZ. Jest nim także uchwała Prezydium Rady Narodowej z dn. 27 III 1965 r. o nadaniu Instytutowi Zachodniemu honorowej odznaki miasta Poznania. J. Kusiak wręczył następnie prof. Z. Kaczmarczykowi dyplom nadania tej odznaki Instytutowi.

Honorowe odznaki m. Poznania zostały również wręczone pracownikom IZ: prof. drowi K. M. Pospieszalskiemu, drowi Z. Dulczewskiemu, drowi M. Suchockiemu.

Ogólnopolski Komitet Frontu Jedności Narodu przyznał odznaki Tysiąclecia Państwa Polskiego: doc. W. Markiewiczowi, drowi Z. Nowakowi, mgr J. Koniecznemu, mgr H. Naskrentowi, mgr J. Sobczakowi.

Prof. Z. Kaczmarczyk wręczył następnie zasłużonym w działalności naukowej i społecznej pracownikom Instytutu dyplomy uznania oraz odczytał listę nagród pieniężnych za 1964 r.

Uroczystość zamknął prof. J. Pajewski dziękując zebranych za przybycie i udział w jubileuszu Instytutu Zachodniego.

Udział w III Kongresie Stowarzyszenia Niemieckich Historyków. Prof. Zdzisław Kaczmarczyk, p. o. dyrektora IZ, brał udział w dn. od 19 do 22 III 1965 r., jako przewodniczący polskiej delegacji, w pracach III Kongresu Stowarzyszenia Niemieckich Historyków (*Deutsche Historiker-Gesellschaft*) w Berlinie. Kongres ten, obradujący na posiedzeniach plenarnych i w sekcjach fachowych, zajął się przede wszystkim zagadnieniami najnowszej historii Niemiec, zwłaszcza NRD po 8 V 1945 r. Na Kongresie poruszono najważniejsze podstawy teoretyczne tych zagadnień oraz przeprowadzono krytykę zachodnio-niemieckich poglądów.

Odczyt. W dn. 23 III 1965 r. wicedyrektor IZ doc. W. Markiewicz wygłosił w Ministerstwie Spraw Zagranicznych w Warszawie odczyt pt. *Zachodnio-niemiecka socjologia wobec problemów współczesności*.

Wizyty gości zagranicznych w IZ.

W marcu br. gościła w Polsce na

zaproszenie Zarządu Głównego Związku Nauczycielstwa Polskiego 26-osobowa grupa nauczycieli z NRF. W dn. 27 III 1965 r. odwiedziła ona Poznań i odbyła m. in. spotkanie z wicedyrektorem IZ doc. W. Markiewiczem, który zapoznał gości z problematyką socjologiczną rozwoju ZZ.

*

W dn. 8 IV 1965 r. goście z zagranicy złożyli wizyty w Zakładzie Socjologicznym IZ. Red. Petersen, duński dziennikarz i publicysta z Kopenhagi, interesował się działalnością IZ w okresie dwudziestolecia oraz badaniami naukowymi nad procesami społecznymi na ZZ. Gość z Jugosławii, prof. Milić (Belgrad), który odbywa podróż po ośrodkach socjologicznych w Polsce, zaznajomił się z pracą Zakładu Socjologii IZ, wynikami badań terenowych i publikacjami na temat problematyki społecznej ZZ.

